

Hegel-tutkimuksen uusi perusteos

Klaus Vieweg: *Hegel. Der Philosoph der Freiheit. Biographie.* C. H. Beck 2019.

Viime vuoden elokuussa tuli kulu-neeksi 250 vuotta 1800-luvun alkupuolen merkittävimmän saksalaisen filosofin, Georg Wilhelm Friedrich Hegelin (1770–1831), syntymästä. Juhlavuonna julkaistiin odotetusti koko joukko uutta Hegel-kirjallisuutta. Jo vuoden 2019 puolella ilmestyi Jenan yliopiston professorin Klaus Viewegin mammuttimainen Hegel-elämäkerta. Kyseessä on ensimmäinen kattava saksankielinen Hegel-elämäkerta 175 vuoteen.

Edellisen saksankielisen Hegel-elämäkerran oli laatinut Hegelin aikalainen Karl Rosenkranz (1805–79), jolle Vieweg omistaa uuden teoksensa. Rosenkranz oli kuullut Hegelin luentoja Berliinissä ja teki itsekin merkittävän uran filosofina nousten aina itsensä Immanuel Kantin (1724–1804) oppituolle Königsbergin yliopistossa. Rosenkranzin *Georg Wilhelm Friedrich Hegels Leben* (1844) on ollut ilmestymisestään lähtien Hegel-tutkimuksen perusteos, ja myös Vieweg viittaa siihen toistuvasti. Toisaalta Vieweg korostaa, että hänen viisivuotisen työn tuloksena syntynyt 800-sivuinen teoksensa tuo kohteestaan esiin paljon aivan uutta tietoa.

Kuten teoksen nimi antaa ymmärtää, Vieweg katsoo vapauden johtolangaksi Hegelin elämään, ajatteluun ja toimintaan.

Vapauden olemus pohditutti Hegeliä jo opiskeluvuosina Tübingenin teologisessa seminaarissa. Seminaarin ”kaleeriorjien kurinpidon” kohteena olleet opiskelijat aistivat herkeämättä Ranskasta puhaltavia vallankumouksen tuulia. Vaikka innostus sittemmin laantui, muodostui Ranskan suuresta vallankumouksesta Hegelin filosofian ja filosofisen elämän avainkokemus: hän kohottikin maljan aina vallankumouksen vuosipäivänä. Tunnustautuminen vallankumouksen ihailijaksi ei Saksanmaalla suinkaan ollut vaaratonta, salaisen poliisin tiedetäänkin tarkkaillleen Hegeliä eri yhteyksissä.

Hegel tunnetaan nykyisin saksalaiseksi idealismiksi kutsutun filosofian suuntauksen tärkeimpänä edustajana. Hän oli Saksan filosofisissa piireissä kuitenkin pitkään varsin tuntematon nimi. Hän seurasi saksalaisen idealismin alkuvaiheita 1790-luvulla (muun muassa J. G. Fichten [1762–1814] *Tiedeopin* julkaisua vuosina 1794–95) etäältä Sveitsistä. Tuolloin häntä viisi vuotta nuorempi opiskelutoveri F. W. J. Schelling (1775–1854) oli jo saanut nimeä ensimmäisillä julkaisuillaan. Hegel julkaisi ensimmäisen teoksensa vasta vuonna 1801. Vaikka kyse oli ensisijaisesti kommentaarista Fichten ja Schellingin ajatteluun, on Viewegin mukaan jo tästä teoksesta luettavissa Hegelin vapauskäsitteiden keskeiset periaatteet.

Hegelin siirtyminen täysipainoisesti filosofian pariin 1800-luvun alussa mahdollistui hänen isänsä jättämän perinnön turvin. Hegel suuntasi tuolloin Jenan kaupunkiin, jonka Vieweg luonnehtii tuolloin olleen ”filosofian Mekka”. Tosin Hegelin saapuessa kaupunkiin sen filosofinen loisto oli alkanut himmetä, ja Viewegin mukaan Hegelin ensimmäinen itsenäinen filosofian teos *Hengen fenomenologia* (1807) päätti lopullisesti Jenan filosofian suuruuden vuodet. Pääteoksensa ohella Hegel myös väitteli Jenassa. Hegelin

väitöskirja on historian saatossa ollut usein Hegel-kriitikoiden pilkanteon kohteena. Vieweg korostaa sitä vastoin työn todistavan Hegelin tunteneen oman aikansa luonnontiedettä erittäin hyvin.

Jenan jälkeen Hegel päätyi Bambergin kautta Nürnbergiin, jossa syntyi hänen toinen pääteoksensa *Logiikan tiede* (1812–13, 1816, 1832). Nürnbergissä Hegel toimi Saksan ensimmäisen humanistisen kymnaasin rehtorina kehittämällä sen toimintaa. Vieweg korostaa Hegelin pedagogisen ajattelun edistyksettömyyttä useaan otteeseen. Hegel oli aloittanut luennonjen Jenassa ja otettuaan vastaan professuurin Berliinissä vuonna 1818 hänen luentonsa saavuttivat legendaarisen maineen. Muutenkin Hegelin Berliinin-kaudesta, joka jatkui aina hänen kuolemaansa vuonna 1831 saakka, muodostui hänen unelmiensa täyttymys, vaikka hän kohtasi asemassaan vastustusta sekä muiden tieteenharjoittajien että valtaapitävien taholta.

Hegelin elämänvaiheiden ohella Vieweg tarjoaa kattavan johdatuksen Hegelin ajatteluun ja teoksiin. Hänen pääpainonsa on Hegelin *Hengen fenomenologia*, *Logiikan tiede* ja *Oikeusfilosofian pääpiirteet* (1821) -teoksissa. Näistä ensimmäinen on – kuten Vieweg hyvin kiteyttää – kiehtovin, toinen merkittävin ja kolmas vaikutusvaltaisin. Varsinkin *Oikeusfilosofian pääpiirteet* -teoksen kuvauksessa Vieweg on parhaimmillaan: hän avaa erinomaisesti teoksen ajankohtaisuutta esimerkiksi kysymyksessä valtiovallan ja markkinatalouden suhteesta.

Erytisen arvokasta työssä on sen tasapainoisuus. Vieweg käsittelee Hegelin uran vaiheita eri puolilla saksankielistä Keski-Eurooppaa ylikorostamatta mitään vaihetta. Tämä ratkaisu tekee oikeutta kohteelleen, koska Hegel tapasi kehittää ajatuksiaan pitkään ennen niiden julkittamista ja myös silloin, kun ei ollut ”päivätöissä” akateemisen filoso-

fian parissa. Vieweg osoittaa havainnollisesti jatkumoa Hegelin nuoruusvuosien hajanaisten fragmenttien ja myöhäisfilosofian päätöiden välillä. Hän kuvaa erinomaisesti esimerkiksi sitä, miten Hegelin vastaus skeptisismiin haasteeseen muotoutuu vähitellen nuoruusvuosista *Hengen fenomenologian* kirjoittamiseen.

Toisaalta Vieweg poikkeaa myös paikoin kronologisesta järjestyksestä. Hegel julkaisi omien luentojen tukimateriaaliksi tarkoitettua *Filosofisten tieteiden ensyklopedia* -teoksesta kolme eri versiota (1817, 1827, 1830). Vieweg käsittelee niiden sisältöä kuitenkin vain kolmannen version yhteydessä. Niin ikään Hegelin eri aikoina pitämien luentosarjojen välisiä (sinänsä hyvin mielenkiintoisia) sisällöllisiä eroja Vieweg ei juuri käsittele. Vaikka teoksessa on sadan sivun edestä lähdeviitteitä, Viewegin viesti ei hautaudu yksityiskohtien alle, koska hän osaa keskittyä olennaiseen.

Vieweg kirjoittaa värikkäästi ja elävästi. Hänen kuvauksena Hegelin tavoista viiniharrastuksineen ja kortinpeluineen on elämänmakuista, lisäksi hän malttaa olla puuduttamatta lukijaa liiallisilla siteeteilla. Viewegin monitahoinen, polveileva ja anekdooteilla kyllästetty tyyli saa lukijan pauloihinsa heti ensimmäisistä sivuista lähtien. Toisaalta tämä tyyli tekee teoksesta myös varsin raskaan lukukokemuksen. Luettelomaisempaa ja tiiviimpää esitystapaa olisi voinut hyödyntää dramaattisten kuvausten vastapainona. Teokseen olisi sopinut myös erillinen liiteosa, johon olisi koostettu Hegelin elämän tärkeitä päivämääriä ja muita vastaavia kokonaiskuvan hahmotamista helpottavia tietoja. Joka tapauksessa en näe syytä epäillä, etteikö Viewegin teoksesta tulisi uusi Hegel-tutkimuksen perusteos.

LAURI KALLIO

Kirjoittaja on filosofian tohtori.